

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. ij. Proprietates passionum in genere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Quæst. III. Sect. I. Quidditas passionum. 561

nullum esse affectum, cui adiunctus non sit aliquis dolor aut voluptas, tanquam actus distincti; quod significatur 2. *Ethic. c. 5.* cum dicitur, voluptatem & dolorem sequi ad omnes perturbationes.

§. III.

Numerus passionum utriusque appetitus.

Passiones
vndecim.

Dico tertio, passiones appetitus, tum concupiscibilis, tum irascibilis esse tantum vndecim, quarum sex pertinent ad appetitum concupiscibilem, amor, desiderium, gaudium, odium, fuga, dolor: quinque ad irascibilem, spes, audacia, desperatio, timor, & ira. Ita docet communis sententia, tametsi Philosophus *lib. 2. Rhetoricæ* constituat passiones tredecim. Nemesius *lib. de homine, cap. 17.* non proponat nisi quinque, cupiditatem quadruplicem, & iram: Plato assermet illas esse innumeras: Cardanus *lib. 14. subtilitatis*, & Viues *lib. 2. anime*, ponant viginti.

Ratio tamen vulgaræ divisionis optima traditur à S. Thoma. Tot sunt passiones in appetitu concupiscibili, quot diuersis modis contingit appetitum concupiscibilem tendere per prosecutionem in bonum, & per fugam in malum absolute consideratum; sex autem modis mouetur. Primo enim oblata re bona inclinatur appetitus per propensionem quandam, & coactionem sui ad illud bonum, præcise ab eius absentia & præsentia, estque amor. Si bonum illud sit absens, excitatur desiderium; si sit præsens, exoritur gaudium. Similiter oblata re oritur odium, seu auersio, præcise ab eius præsentia & absentia. Si res ea sit absens, oritur fuga; si præsens, gignitur dolor, seu tristitia.

Similiter in appetitu irascibili tot sunt passiones, quot modis contingit appetitum irascibilem tendere in bonum arduum per prosecutionem, & in malum arduum per fugam: quod contingit modis quinque; bonum enim difficile, si obtinendum sit, & præsens, mouere non potest appetitum irascibilem; quia si est præsens, nulla superesse potest vincenda difficultas, ideo nulla esse potest passio appetitus irascibilis circa bonum præsens, quæ opponatur iræ. Vel igitur bonum absens arduum æstimatur possibile, vel impossibile ad obtinendum. Si possibile, duos in appetitu irascibili excitat motus prosecutionis: primo spem, quæ respicit bonum ipsum difficile tanquam finem & terminum. Deinde audaciam, quæ aggreditur media ad finem conducibilia, postposita eorum difficultate. Si verò bonum æstimeretur impossibile, desperatio exurgit spei opposita, cuius formale obiectum est impossibilitas illius boni, quæ malum quoddam est. Si autem malum arduum sit absens & imminens, oritur timor. Si præsens, excitatur ira, quæ offendentem repellimus cum quodam appetitu vindictæ.

Confirmatur eleganti ratiocinatione S. Thomæ *quæst. 23. art. 4.* Ut se habet agens naturale ad effectum suum, quem effectiue mouet; ita bonum proportionem se habet ad appetitum quem mouet obiectiue: sed agens naturale ita se habet ad effectum suum ut ei communicet, primo inclinationem quandam ad perfectionem similem perfectioni agentis, atque adeo ad ipsum quodammodo agens: secundò ut illi det motum ad illam perfectionem acquirendam, quando illa caruerit: tertio ut det illi etiam quietem in illa perfectione,

A quando illam habuerit; & consequenter alienet etiam à contrariis. Ita bonum primò mouet appetitum ad quandam proportionem ad ipsum, qui est amor, & consequenter ad odium contrarij: secundò ad motum in ipsum per desiderium: tertio ad quietem in ipso per gaudium, &c.

B Colligitur ex his primò, quare in appetitu concupiscibili sex ponantur passiones; in appetitu verò irascibili tantum quinque; quia scilicet appetitus irascibilis, ut dixi, versari non potest circa bonum præsens, quod nunquam est arduum; mansuetudo autem non est passio iræ opposita; vel enim significat negationem iræ, sicque non est passio; vel iram moderatam, & est ipsa passio iræ.

Colligitur secundò, generales quidem passiones esse tantum vndecim. Sed pro varietate tamen obiectorum materialium, innumeras illas esse, inuidiam, pudorem, emulationem, &c. Desiderium v.g. respicit bonum absens; si bonum illud sit honor, desiderium illud est ambitio; si sit pecunia, vocatur concupiscentia; si pulchritudo, vocatur generico nomine amor. Sic dolor respicit malum præsens; si malum sit aliena calamitas, vocatur hic dolor misericordia; si sit aliena prosperitas, vocatur inuidia; si sit infamia nostra, vocatur pudor.

C Supererat passionum comparatio, vel secundum ordinem generationis, idest quam passio aliam generaliter præcedat, vel secundum ordinem perfectionis, idest, quam sit alia perfectior. In quo nihil apparet difficile.

SECTIO II.

Proprietates passionum in genere.

Considerata quidditate passionum, quatuor eorum proprietates expono; immutant enim corpus, animam immutant, contrarietatem habent inuicem, & aliquando sunt mala.

§. I.

Immutatio tum corporis, tum animæ per passiones.

Dico primò, passiones causare semper mutationem aliquam in corpore, quæ initium semper habet in ipso corde, inde transit ad spiritum & sanguinem, vnde totum immutatur temperamentum.

Ratio est naturalis sympathia inter potentias eiusdem animæ, ex qua fit ut appetitu excitato per aliquam passionem, motrix etiam potentia ipsius cordis agat, & in ipso corde motum producat. Nam quia sedes appetitus est ipsum cor, quod continuò mouetur per dilationem & compressionem, seruatque spiritus vitales; simul ac exoritur passio, mutatur ipse motus cordis, quod in passionibus prosecutionis dilatatur, in auersationis comprimitur. Hinc in spiritibus oritur agitatio, qui sanguini immixti, illum etiam immutant; cumque sanguis toto sit fusus corpore, necesse est totam inde corporis temperiem disturbari, crearique sepe morbos, & ipsam etiam aliquando mortem.

Verum non omnes eodem modo passiones corpus immutant; siquidem amor accendit sanguinem & spiritum, & qui amant, ardent & calefcunt; hinc ad amandum procliores sunt, quibus corporis

Passiones
appetitus
concupiscibilis &
irascibilis.

Conclusio
prima.

Probat.

corporis temperies est calidior. Tristitia cor contrahit, sanguinem & spiritum efficit crassiores; sicut etiam magis ad tristitiam inclinantur, qui crassiori sunt sanguine; quibus autem purior sanguis est, & tenuior, sunt hilariores. In timore sanguis & spiritus relictis exterioribus partibus confugit ad cor tanquam ad arcem ipsius vitæ; unde sequitur in vultu pallor, tremor in externis partibus. Contra verò in voluptate, gaudio, & spe ad partes omnes effunduntur. Idèd in senibus periculosa est læticia repentina, quia ubi parum est sanguinis & spirituum, vacuatur facillè totum cor. Irà incalescunt spiritus, & effunduntur cum sanguine, ut patebit magis ex sequenti sectione. Nunc satis est dicere, quod in passionibus spiritus effunduntur vel contrahuntur, incalescunt vel refrigerantur.

Conclusio
secunda.

Dico secundò, passionibus etiam immutare vehementer animam, quatenus per eas primò sic perturbatur vis cognoscitiua intellectus, ut perspicere liquidò nequeat veritatem, neque rectè de singulis diiudicare: deinde libertas ipsa voluntatis plurimùm imminuitur. Breuiùs dicam, excutari mentem & obtenebrescere, ligari & captiuam fieri libertatem.

Primò enim tenebras partis cognoscitiuæ, seruitutem verò appetitiuæ docet authoritas omnium Sapientum. Chrysostomus & Nyssenius aiunt hominem per passiones obtrufescere, idest nihil posse cogitare supra id quod bruta ipsa cogitant. *Tu quoque si vis cernere verum, inquit Boëtius, tramine recto carpere callem, gaudia pelle, pelle timore, spernere fugas, nec dolor adsit, nubila mens est, vinculaque frangis, hæc ubi regnant.* De libertate captiua mira prædicant sancti Patres. *Reges efficiuntur, inquit Chrysostomus, si voluerimus absurdum imperare cupiditatibus.* Augustinus solam sapientiam ait esse regnum mentis, propter edomitās passiones, quibus regnantibus captiua est libertas animæ. Vide Theophilum Raynaudum à n. 100. Aristoteles sanè passiones definit, ut dixi, quibus comanoti de rebus aliter iudicamus.

Secundò utrumque probat manifesta ratio, quia tum ex parte obiecti, tum ex parte potentiae, tum ex natura passionis ipsius constat imminui per illam vsum rationis, atque libertatem voluntatis. Ex parte, inquam, obiecti sic argui potest. Quò magis apprehenditur obiecti alicuius delectabilitas & bonitas, eò minùs appetitur eius malignitas; quo enim aliquid apprehenditur ut bonum, eò minùs apprehenditur ut malum: sed passio iuncta est cum vehementi apprehensione obiecti sub ratione boni, v.g. delectabilis: ergo passio efficit necessariò ut obiectum minùs apprehendatur sub ratione mali.

Ex parte potentiae intellectiue ratio est, quia quoties anima circa obiectum aliquod vehementer occupatur, vim minorem habet ad vacandum alteri obiecto. Anima per passionem vehementer occupatur, v.g. circa amorem vel odium: ergo anima minùs apprehendere potest rectitudinem aut malitiam obiecti; sicut is qui contemplatur aliquid attentius, non videt prætereuntes, nec audit ea quæ dicuntur.

Istis rationibus ostenditur vsum libertatis impediri passionibus, captiuamque fieri voluntatem; non enim potest imminui passionibus lumen rationis, quin libertas etiam patiatur damnum. Deinde dissipantur, ut dixi, aliòque distrahuntur vires potentiae appetitiuæ; passio enim totam illam occupat: ergo minùs illi relinquit vi-

rium ad actus oppositos: ergo minuit indifferentiam eius, & velut æquilibrium. Denique tantà vehementiā fertur in obiectum, & animam tanto vigore in illud rapit, ut difficillimè voluntas possit ab eo animam abstrahere. Sicut igitur minùs expeditè ambulat, qui obstitentem habet aduersarium, & trahentem in vnam partem; sic minùs expedita voluntas est ad agendum, vel non agendum, quando à potenti aduersario rapitur ad agendum. Hinc conqueritur Apostolus, sentire se legem in membris repugnantem legi mentis, & captiuantem in lege peccati.

§. II.

Passionum contrarietas, bonitas, & malitia.

Dico tertio, plures passiones appetitus, tum concupiscibilis, tum irascibilis, habere quandam contrarietatem inter se, quæ petitur vel ex obiectis materialibus, vel ex modis, quibus tendunt in obiecta.

Ratio est, quia contrarietatem inter se habent amor & odium, tristitia & gaudium, fuga & desiderium; amoris enim obiectum est bonum; odij verò malum. Idem dico de reliquis passionibus appetitus concupiscibilis, quarum oppositio petitur ex obiectis. Passionum autem appetitus irascibilis, saltem omnium contrarietas ex obiectis materialibus non petitur; nam spes & desperatio tendunt in bonum, sed diuerso modo tendunt; nam spes tendit in bonum prout possibile ac obtinendum; desperatio tendit in illud prout impossibile ac non obtinendum. Audacia quoque & timor versantur circa malum; sed audacia circa illud versatur ut superandum, timor circa illud prout imminens.

Contrariæ passiones circa eadem obiecta materialia esse non possunt simul; nemo enim potest idem amare & odire; circa diuersa possunt, modò tamen vna passio totam non occupet potentiam.

Dico quartò, passiones secundum se neque bonas esse, neque malas; sed bonas esse, si moderatæ sint, & præscriptos à ratione limites teneant; malas verò esse si sint immoderatæ, neque rationi obediunt.

Ratio multiplex afferri potest aduersus Stoicos, qui omnes passiones damnabant ut malas, & negabant ullam in sapiente reperiri posse passionem. Primò enim multæ passiones rationi conformes sunt & laudabiles; est enim bonum peccata propria detestari, & aliena etiam odire: iustum est redamare amicos, miseriis aliorum compati, & cetera. Secundò incentiua virtutum sunt pleraque passiones, spes v.g. præmij, & poenæ timor. Animi arma & membra vocabat aliquis, quia inermis & mutilus est animus sine affectu; quibus enim pedibus festinaret ad virtutem, nisi votis qua manu apprehenderet, nisi spe? Tertio sunt etiam ipsæ virtutes; fortitudo enim est moderata audacia. Da modum cupiditati iustitia est; da voluptati, temperantia. Inculti cordis vepres vitia sunt, culti rosæ. *Virtus, inquit Theages, ex affectibus nascitur, & nata cum ipsis consistit.*

Denique vim eam in humanis actibus habent passiones, ut si rationem præueniant, magnoperè illæ minuunt bonitatem & malitiam actus; augeant verò illas magnoperè si sequantur considerationem rationis. Si enim in actu bono recta ratio passionem imperet, intensior fit actus, & cum

Quæst. III. Sect. III. Causæ & remedia pass. 559

maiori applicatione animi perficitur; si non im-
peretur, sed ipsa sponte accidat, perfectionem
actus ipsius indicat: quod idem verum est de ma-
litiâ.

Dices, passiones morbos esse animi, inclinare
ad peccatum, nec esse in nostra potestate; vera
enim hæc omnia sunt de passione immoderata, &
egressa limites rationis. Passio moderata morbus
non est, sed perfecta valetudo animi; non incli-
nat ad peccatum, sed virtus est. Non est in pote-
state nostra impedire, ut ne omnino nascantur,
& ut nullam in corpore causent mutationem. Si-
tum est in nobis efficere, ut ne sint immoderatae,
idest ut ne recta ultra rationis fines prodeant.

SECTIO III.

Causa passionum, & remedia.

Formalis causa passionum explicata manet ex
earum quidditate; finalis ex effectibus nuper
dictis; effectiuam proximam sæpe dixi esse appeti-
tum sensitivum, qui in corde residet, ac proinde
passiones omnes in corde generari: voluntas enim
passiones veras non habet, tamen pars eius,
tum superior, tum inferior actus omnino similes
habeat passionibus circa bonum & malum; amat
enim, gaudet, desiderat: sed actus illi passiones non
sunt, eo quod non habeant mutationem ullam
adiunctam in corpore, quia est potentia spiritualis,
que mutationem nullam causat in corpore, à quo
non est dependens. His positis,

Difficultas esse potest de his, quæ possunt esse
principia & subiecta passionum; & de iis quæ dis-
ponunt ad passiones, ita ut efficiant nos ad eas
magis propensos; ac de his quæ mederi possunt
passionibus, & eas impedire.

Dico primò, passiones esse posse in quolibet
animali, etiam in homine sapiente: Deo & An-
gelis non conveniunt propriè dictas passiones, sed
improprias tantum & analogicas.

Ratio est, quia quodlibet animal appetitum ha-
bet sensitivum, cuius actus passiones vocantur. In
homine sapiente idem ille appetitus reperitur,
suntque passiones bonæ si sunt moderatæ, ut
ostendi. Dicitur à Theologis illas fuisse in Deo
homine, qui est tota sapientia increata & creata,
tamen propassiones illæ magis appellantur prop-
ter imperium despoticum, quod habebat in eas ra-
tio & voluntas; cuius imperium nunquam illæ
vel præveniebant, vel excedebant, vel illi repug-
nabant. Deo autem & Angelis passiones non con-
veniunt, quia illæ invehunt mutationem corpo-
ream, cuius illæ capaces non sunt. Si verò suman-
tur pro actibus voluntatis circa bonum & malum,
competunt Deo & Angelis amor, miseria, ira.

Dico secundò, causam cur ad certas quasdam
passiones nonnulli sint aliis priores, esse præ-
sertim temperamentum sanguinis & spirituum;
conferre quoque aliquid quantitatem, figuram, &
situm cordis; consuetudinem etiam, socios, & oc-
cupationes. Astra verò, tempestatem anni, cibo-
rum genus nihil posse conferre nisi mutando
temperamentum.

Ratio est dependentia ipsius animæ à corpore
in operando, quandiu est coniuncta corpori, &
illud informat; videmus enim diversam esse ope-
rationem pro diversâ perfectione instrumenti. Ex-
perimur autem eos qui sanguinem habent subtili-
lem; clarum, & temperatum, propensiores esse ad
amorem & gaudium; sunt enim lati, amantes,

A benigni. Qui sanguinem subtilem, & clarum, in-
temperatè verò calidum, proclives esse ad iram fa-
cile mobilem; quia facile huiusmodi materia igitur
nescit, & facile restinguitur; unde iudem proni
sunt etiam ad audaciam, arrogantiam, honorum
appetentiam. Qui sanguinem habent subtilem, &
clarum, sed immoderatè frigidum, inclinari ad pu-
sillanimitatem, honorum contemptum. Ex crasso
item sanguine variè temperato variæ sine dubio
existunt inclinationes. Qui enim sanguinem ha-
bent crassum, turbidum & calidum, inclinantur ad
tristitiam, & iram. Qui crassum & calidum, sed non
turbidum, inclinantur ad mediocrem iram, & con-
stantem audaciam. Qui habent crassum, turbi-
dum, frigidum, tristes sunt, tardi quidem ad
iram, sed illius tenaces, propter crassitatem huius
materie. Reliqua prosequi longum esset.

B Dico tertio, remedia generalia passionum quin-
que potissimum esse. Primò certum est præcipuum
esse moderationem amoris, quia ille reliquos affe-
ctus quodammodo continet, imperat, effundit,
coercet. Ordinabuntur omnes affectus, si eum qui
ceteros impetu suo dirigit & versat, direxeris. Ma-
gni interest, sit amoris impetus, an casus; namque
tuto illo, & securo in fluctibus fortunæ, incolu-
mes sunt ceteri, velut appendices immunitatis
eius. Secundum remedium est cura in affectibus
adhuc teneris euellendis, & veluti sarciendis:

*Blandior ad falcem messor perducit aristas,
Si raris segetem pellere continet.*

C Time adultis iam affectibus, roboratos nec aude-
bimus opprimere, & vix poterimus. Tertium, cogi-
tare quantum iuvet valetudinem tranquillitas
affectuum. Peritissimi Medicorum inter pharmaca
lætitiâ iubent. Perphyrius sic monet: *Conferuat
maximè sanitatem imperturbatus animi status. Vale-
tudo*, inquit Cornelius Celsus, *bona contingit ob
bonos mores*. Quartum, cogitare, nullum in vita
malum contingere, nisi ob vota humana. Inetudi-
tio affectuum omnium est malorum & vitiolorum
proscenium, omnis hîc instruitur vitæ tragœdia.
Quintum, correctionem affectuum vis molliet con-
suetudinis: magnum istud beneficium naturæ, vel-
le deponi. Proxena naturarum consuetudo est, in
quo peccavit natura, mos emendabit. Hæc ex Eu-
sebio Nyerembergio lib. 4. de arte voluntatis, pla-
cuit hîc atterere: plura inferius addentur dum
agam de singulis passionibus.

SECTIO IV.

Characteres passionum appetitus concupiscibilis.

Grandis hîc se aperit campus, & amplissima
Gmessis in singulis passionibus, quam tamen
delibare magis lubet, quàm demetere. Satis ergo
erit in singulis dicere naturam & species, causas,
effectus, & remedia.

§. I.

Amoris, & odij natura, causæ, effectus, remedia.

Illis quatuor continetur verus amoris character
philosophico exaratus stylo, non poetico expres-
sus calamo, quales eos esse video qui habentur
apud Platonem & Platonicos, & apud Poetas. Alij
enim, teste Fagio in commentario capitulo 5. Capitu-
laris Patrum Hebraeorum, amorem pingebant for-
mâ iuuenem, aperto capite, tunica rudi; cuius in
unica

Amoris de-
scriptio.